

tone bitvis och provisoriskt. Kraghs historietolkning är professionell. Den är också ovanligt detaljerad och välunderbyggd. Därför är hans bok mycket läsvärd. Huruvida den ger en alldeles rättvisande bild av det som skett kan ändå, och just därför, diskuteras.

Lars Bergström

Frank Ramsey: Det unga geniet vid Wittgensteins sida

Cheryl Misak. Översättning: Bitte Wallin

Fri Tanke 2025. 703 s. ISBN 978-91-89526-74-7

Jag minns inte riktigt när jag först fick upp ögonen för Frank Ramsey. Det kan ha varit när jag läste Donald Davidsons och Patrick Suppes bok *Decision Making* (1957). Den syftar bland annat till att testa Ramseys teori om beslutsfattande och grader av övertygelse.

Hur som helst, Ramsey var en mycket framgångsrik och fascinerande person i Cambridge under tjugotalet. Men han dog redan 1930, vid 26 års ålder. Under sitt korta liv hann han ändå göra stora insatser på flera områden.

Nu har det kommit en utmärkt och fascinerande biografi om honom, skriven av den kanadensiska filosofen Cheryl Misak. För transparensens skull måste jag här infoga att Misak är en gammal bekant till mig. Vi deltog i en internationell konferens i forna Jugoslavien på 80-talet, men eftermiddagarna ägnade vi åt tennis. Hon är en duktig tennisspelare, medan jag var nybörjare, och hon skulle lära mig serva. Hon var också doktorand hos min gode vän Bill Newton-Smith i Oxford, som ledde konferensen och senare blev George Soros högra hand vid inrättandet av Central European University i Budapest. Tillkomsten av CEU var något som retade och antagligen fortfarande retar Viktor Orbán.

Soros, som har ungersk bakgrund, dök också upp vid vår konferens, som han stöttade ekonomiskt. Han var elev till Karl Popper och gjorde stora insatser för liberala filosofer i det kalla krigets Centraleuropa. Såvitt jag minns fick han också spela tennis med Cheryl Misak vid vår konferens. Vilket väl är skälet till att jag alls nämner honom här.

Misaks biografi om Frank Ramsey är en mycket läsvärd bok. Här lär man sig något både om filosofi och om livet. Jag har läst många biografier över filosofer, men ingen har gjort mig så engagerad och berörd som denna. Men man kan undra lite över bokens undertitel "Det unga geniet vid Wittgensteins sida".

Ramsey gjorde betydande insatser inom logik, matematik, sannings-teori, språkfilosofi, beslutsteori, nationalekonomi och psykologi. Såvitt jag förstår hade det mesta ingen särskild koppling till Wittgensteins idéer – utom när de var en måltavla för sådant som Ramsey betvivlade eller tog avstånd från.

Vid 18 års ålder erbjöds Ramsey av sin vän och mentor, förläggaren C. K. Ogden, att översätta Wittgensteins *Tractatus Logico-Philosophicus*. Den var då känd av flera personer i Cambridge, t.ex. Bertrand Russell och G.E. Moore, som var de ledande filosoferna där. Men innan Ramsey tillfrågades var det svårt att hitta en översättare. Boken ansågs för svårtillgänglig, Moore menade till och med att den var oöversättbar. Men Ramsey tog jobbet. Han gick till en skrivbyrå, där han läste det tyska manuskriptet och på stående fot översatte det till engelska. Översättningen granskades därefter av Wittgenstein, som godkände översättningen och tackade "översättarna" för ett "förträffligt arbete". Senare, 1961, utbröt en strid om huruvida Wittgenstein hade godkänt översättningen, något som betvivlades av personer som David Pears, Brian McGuinness, Elizabeth Anscombe och Rush Rhees. Enligt Misak fick tvivlarna till sist ge sig.

Men Ramsey var redan från början kritisk mot *Tractatus*, och kritiserade den också öppet i en recension. Han ansåg att dess språkfilosofi och bildteori om sanning inte kunde accepteras. De ledde till att det mesta av vårt tänkande, inklusive all filosofi, även Wittgensteins egen, blev nonsens. Wittgenstein hävdade att man måste tiga om sådant – trots att han själv, helt medvetet, inte levde upp till det kravet.

Ramsey var kanske den ende som verkligen begrep boken, och enligt Misak påverkade den honom livet ut. Han diskuterade den vid flera tillfällen med Wittgenstein, inte minst under sitt sista levnadsår, men till sist fick detta honom att "slänga det mesta i den över bord". Det gjorde ju till sist även Wittgenstein själv.

Men relationen mellan Ramsey och Wittgenstein är svårbegriplig. Deras personligheter var väldigt olika. Ramsey var lättsam, sällskaplig och allmänt omtyckt, medan Wittgenstein enligt många vittnesmål, och även hos Misak, framstår som ovanligt osympatisk. Efter Ramseys död talade Wittgenstein nedsättande om Ramsey och anklagade honom för att vara en borgerlig materialist och för att inte vara tillräckligt ödmjuk. Men den kände nationalekonomen John Maynard Keynes, som tidigt upptäckte Ramseys begåvning och blev en av hans nära vänner, såg likheter mellan Ramsey och David Hume: "Ramsey påminner om Hume mer än om någon

annan, framför allt i sitt sunda förnuft och sin liksom inbitna praktiskhet” (s. 606). Hur kan en sådan person intressera sig för Wittgenstein?

I ett föredrag i det exklusiva sällskapet *Apostels* sa Ramsey att han föredrar att kritisera framför att konstruera. Han kopplade själv ihop det med psykoanalysens idé att kritik är en ersättning för önskan att döda sin far (vilket inte tycks ha någon grund i det här fallet). Men han var också benägen att identifiera Wittgenstein med fadern och tillmäta hans ord alltför stor betydelse (s. 257). År 1924, när han var i Wien för sin egen psykoanalys, träffade han Wittgenstein tre gånger, varav en gång en hel vecka, men han upplevde då denne som självisk och alltmer tröttsam. Och filosofiskt mer ointressant (s. 262).

Det var först efter Ramseys död som Wittgenstein började förstå, eller erkänna, att det var något fel på *Tractatus* (s. 515). Men Ray Monk, som skrivit en biografi om Wittgenstein tror tvärtom att Wittgensteins omvändelse kom först och att Ramsey var mer trögtänt (s. 320) – vilket inte låter övertygande.

Jag har läst Misaks bok, alla 700 sidorna, två gånger. Den är inte bara filosofiskt intressant, utan även rent personligt fascinerande. Hans sociala liv beskrivs utförligt och hans vänskapsrelationer spelar stor roll. Genom sina vänner Russell, Moore och Keynes kom han även i kontakt med Bloomsbury-gruppen, alltså Virginia och Leonard Woolf, Lytton Strachey, Clive och Vanessa Bell, med flera. Han påverkades kanske också av deras bohemiska livsstil. Själv levde Ramsey under sina sista år i ett tydligen mycket lyckligt, men också väldigt fritt, äktenskap, med två döttrar. Själv hade han samtidigt en älskarinna, som var god vän med hans fru, och hans fru Lettice hade ett stort antal sexuella relationer med andra män. Konstigt nog tycks Lettice även ha haft en vänskaplig relation till Wittgenstein.

Ramsey dog i gulsot alldeles innan han skulle fylla 27 år. Skildringen av hans sista tid är oerhört gripande, jag grät hejdlöst när jag läste Misaks beskrivning av den. Det hör ju inte till vanligheterna att texter om filosofi eller filosofer framkallar tårar. Jag har inte drabbats av det tidigare.

Men apropå tårar kom jag sedan att tänka på ”den gråtande filosofen”, det vill säga Herakleitos. Han har kallats så, i kontrast till Demokritos, som var ”den skrattande filosofen”. För att anknyta till Ramsey var denne nog mest lik Demokritos, medan Wittgenstein snarare liknade Herakleitos, som ju även har kallats ”den dunkle”. Hur dessa två påverkade varandra är intressant, men för mig är det fortfarande ett

mysterium, trots Misaks ansträngningar. Men om sanningen ska fram har jag fått intrycket att det man brukar kalla ”den senare Wittgenstein”, de idéer som återfinns i *Filosofiska undersökningar*, huvudsakligen kommer från Frank Ramsey. Exempelvis var han tydligen först med tanken att språkets mening är i dess användning (*meaning is use*) (s. 537). Men Wittgenstein erkände aldrig någon påverkan från andra filosofer, inte ens från Ramsey – inte förrän Ramsey var död. I förordet till *Filosofiska undersökningar* tackar han äntligen Ramsey.

En av Ramseys bästa vänner var filosofen Richard Braithwaite, författare till boken *Theory of Games as a Tool for the Moral Philosopher* och utgivare av en del av Ramseys efterlämnade skrifter. I ett tal på hans 80-årsdag sade A. J. Ayer, som man närmast förknippar med de logiska positivisterna i Wien – där Ramsey var mycket uppskattad – att filosoferna i Cambridge på 30-talet grundade alltför mycket på Wittgenstein när de i stället borde ha grundat på Ramsey (s. 583). Det tror jag är helt riktigt.

Man kan undra vad Ramsey kunde ha åstadkommit om han fått leva. Misak tror att han kunde ha föregripit Gödels resultat om avgörbarhet i matematik. I nationalekonomi påverkade han hela inriktningen mot beslutsteori och skrev betydelsefulla artiklar om optimal beskattning och optimalt sparande, inlägg som nu är klassiska. Ramsey föregrep också Robert Stalnaker och David Lewis om kontrafaktiska villkorssatser (s. 581–82). Han hänvisar till hur vi faktiskt resonerar om sådant och anser tydligen att vi kan hävda att sådana satser kan vara sanna. Beträffande sanning var han pragmatist, påverkad av C. S. Peirce. Det gäller bara att ha ett konsistent system (av uppfattningar, dvs. av vanor), som också är stabilt i långa loppet. Vilket ju inte är så ”bara”.

Lars Bergström

Konservatism: En antologi om den politiska konservatismens nyanser

Redaktörer: Tony Gunnarsson och Hugo Fiévet

Bokförlaget Augusti 2024. 330 s. ISBN 978-91-85301-52-2

Det pratas idag ganska mycket om konservatismen, åtminstone jämfört med något decennium tillbaka. Termen ”konservatism” förekommer inom såväl psykologin och kunskapsteorin som politiken. Konservatismen kan därför ta många olika former. Detta gäller även inom den politiska kontexten. I boken *Konservatism: En antologi om den politiska kon-*